ECLI:LV:AT:2023:0424.C30576721.37.S
Lieta Nr. C30576721, SKC-178/2023
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2023.gada 24.aprīlī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Zane Pētersone, senatori Normunds Salenieks un Marika Senkāne

izskatīja rakstveida procesā civillietu maksātnespējīgās AS /Nosaukums A/ prasībā pret /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ par zaudējumu atlīdzības piedziņu sakarā ar /pers. E/, /pers. C/ un /pers. G/ kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2022.gada 29.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Maksātnespējīgās AS (turpmāk – MAS) /Nosaukums A/ vārdā tās maksātnespējas procesa administrators Jānis Ozoliņš 2021.gada 7.jūnijā cēla tiesā prasību, vēlāk to papildinot, pret /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/, prasības galīgajā redakcijā lūdzot piedzīt solidāri no visiem atbildētājiem MAS /Nosaukums A/ labā zaudējumu atlīdzību 8 193 124,96 *euro* un noteikt prasītājas tiesības saņemt likumiskos sešus procentus gadā no minētās summas līdz sprieduma izpildei.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Ar Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 17.aprīļa spriedumu pasludināts AS /Nosaukums A/ maksātnespējas process, ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020.gada 14.augusta lēmumu par AS /Nosaukums A/ maksātnespējas procesa administratoru iecelts Jānis Ozoliņš.

[1.2] AS /Nosaukums A/ (pirms nosaukuma maiņas AS /Nosaukums/) valdes loceklis ar tiesībām pārstāvēt sabiedrību atsevišķi no 2003.gada 17.oktobra līdz 2019.gada 23.aprīlim bija /pers. F/, no 2003.gada 17.oktobra līdz 2015.gada 3.septembrim – /pers. C/, no 2010.gada 16.decembra līdz 2016.gada 21.novembrim – /pers. D/, no 2015.gada 3.septembra līdz 2016.gada 21.novembrim – /pers. E/.

/pers. F/ no 2015.gada 3.septembra līdz 2016.gada 21.novembrim bija arī AS /Nosaukums A/ padomes loceklis, /pers. C/ no 2015.gada 3.septembra līdz 2016.gada 21.novembrim – padomes loceklis, bet no 2016.gada 21.novembra līdz 2019.gada 23.aprīlim – padomes priekšsēdētājs, /pers. G/ no 2015.gada 3.septembra līdz 2017.gada 10.maijam bija padomes loceklis, savukārt /pers. E/ no 2016.gada 21.novembra līdz 2018.gada 30.augustam – padomes priekšsēdētāja vietniece.

[1.3] Veicot AS /Nosaukums A/ pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) un uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) auditu, Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) konstatēja virkni normatīvo aktu pārkāpumu AS /Nosaukums A/ darbībā.

[1.3.1] Ar VID ģenerāldirektora 2015.gada 19.marta lēmumu atstāts negrozīts VID Nodokļu kontroles pārvaldes Lielo nodokļu maksātāju pirmās audita daļas 2013.gada 27.augusta lēmums par AS /Nosaukums A/ papildus samaksai budžetā aprēķinātajām summām kopā 5 474 571,59 *euro*. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2020.gada 23.jūlija spriedumu noraidīts AS /Nosaukums A/ pieteikums par VID ģenerāldirektora 2015.gada 19.marta lēmuma atcelšanu.

Minētajā lēmumā norādīts, ka, izvērtējot SIA /Nosaukums/ deklarētos darījumus ar SIA /Nosaukums C/ un SIA /Nosaukums D/ ne tikai pēc juridiskās formas, bet arī pēc ekonomiskā satura un būtības, nerodas šaubas, ka tie noformēti ar mērķi gūt fiskālas priekšrocības atskaitāmā nodokļa veidā. Tāpat nav šaubu, ka nodokļu maksātājs zināja par to, kādos darījumos, ar kādiem darījumu partneriem un kādos nolūkos viņš iesaistās, jo par to liecina daudzas epizodes, kuras vairs nav izskaidrojamas ar nejaušību. Ir izveidotas saistītu uzņēmumu darījumu ķēdes, un ir konstatējama ļaunprātīga rīcība un ieinteresētība darījumus noformēt tādā veidā, lai izvairītos no nodokļu nomaksas valsts budžetā, kā arī iegūtu fiskālas priekšrocības.

[1.3.2] Ar VID ģenerāldirektora pienākumu izpildītāja 2016.gada 21.oktobra lēmumu atstāts negrozīts VID Nodokļu kontroles pārvaldes Lielo nodokļu maksātāju trešās audita daļas 2016.gada 22.jūnija lēmums par AS /Nosaukums A/ papildus samaksai budžetā aprēķinātajām summām kopā 270 561,26 *euro*. Administratīvā apgabaltiesa 2018.gada 22.novembrī noraidīja AS /Nosaukums A/ pieteikumu par 2016.gada 21.oktobra lēmuma atcelšanu.

[1.3.3] Ar VID ģenerāldirektora 2017.gada 6.jūnija lēmumu atstāts negrozīts VID Nodokļu kontroles pārvaldes Lielo nodokļu maksātāju trešās audita daļas 2017.gada 5.janvāra lēmums par AS /Nosaukums A/ papildus samaksai budžetā aprēķinātajām summām kopā 1 193 730,63 *euro*. Administratīvā apgabaltiesa 2019.gada 6.jūnijā noraidīja AS /Nosaukums A/ pieteikumu par VID ģenerāldirektora lēmuma atcelšanu.

Šajā lēmumā norādīts, ka VID Nodokļu kontroles pārvalde ir izvērtējusi AS /Nosaukums A/ deklarētos darījumus ar tiešajiem darījumu partneriem, pamatoti secinot, ka darījumi faktiski nav notikuši, proti, AS /Nosaukums A/ dokumentos norādītās preces no SIA /Nosaukums C/, SIA /Nosaukums D/ un SIA /Nosaukums E/ nav saņēmusi. Lietā iegūti objektīvi pierādījumi, ka SIA /Nosaukums C/, SIA /Nosaukums D/ un SIA /Nosaukums E/ vārdā noformētajās pavadzīmēs norādītie darījumi saistīti ar krāpšanu PVN jomā, lietā konstatējams darījumu pilnībā māksligs raksturs. Tā kā AS /Nosaukums A/ ir akceptējusi un iegrāmatojusi minēto komercsabiedrību rēķinus, tad tā ir zinājusi par iesaistīšanos krāpnieciskās darbībās. Tādējādi tās atbildība izriet no paša uzņēmuma rīcības par normatīvo aktu prasībām neatbilstošu dokumentu iegrāmatošanu grāmatvedības reģistros un priekšnodokļa atskaitīšanu par faktiski nenotikušiem darījumiem.

[1.3.4] Ar VID ģenerāldirektora 2017.gada 10.jūlija lēmumu atstāts negrozīts VID Nodokļu pārvaldes Lielo nodokļu maksātāju trešās audita daļas 2017.gada 3.marta lēmums par AS /Nosaukums A/ papildus samaksai budžetā aprēķinātajām summām kopā 844 220,63 *euro*. Administratīvā rajona tiesa 2019.gada 15.maijā noraidīja AS /Nosaukums A/ pieteikumu par 2017.gada 10.jūlija lēmuma atcelšanu.

VID ģenerāldirektora lēmumā norādīts, ka apstākļos, kad AS /Nosaukums A/, iegrāmatojot SIA /Nosaukums D/ un SIA /Nosaukums C/ vārdā noformētajās pavadzīmēs norādītos faktiski nenotikušos darījumus, guvusi fiskālas priekšrocības atskaitāmā nodokļa veidā, sniegusi VID nepatiesu un lietā konstatētajiem apstākļiem neatbilstošu informāciju, ir pamats secināt, ka AS /Nosaukums A/ zināja par šo darījumu simulatīvo jeb māksligo raksturu. AS /Nosaukums A/, kā darījumu partnerus norādot uzņēmumus, kuri ir tās tiešā ietekmē un kontrolē, bija jāzina, ka grāmatvedības uzskaitē ir

iegrāmatotas pavadzīmes, kas neatbilst faktiski notikušam darījumam, un ka tā ir iesaistīta ar PVN krāpniecību saistītās darbībās.

[1.3.5] Ar VID ģenerāldirektora 2017.gada 13.novembra lēmumu atstāts negrozīts VID Nodokļu kontroles pārvaldes Juridisko personu piektās audita daļas 2017.gada 10.jūlija lēmums par AS /Nosaukums A/ papildus samaksai budžetā aprēķinātajām summām kopā 410 040,85 *euro*. Administratīvā apgabaltiesa 2020.gada 30.janvārī noraidīja AS /Nosaukums A/ pieteikumu par 2017.gada 13.novembra lēmuma atcelšanu.

[1.4] Tātad laikā, kad tiesības AS /Nosaukums A/ pārstāvēt atsevišķi bija atbildētājiem, prasītājai tika konstatēta vairāku normatīvo aktu neievērošana, ļaunprātīga un krāpnieciska rīcība, ko ir izdarījuši atbildētāji, darbojoties kā valdes un padomes locekļi, un kā rezultātā aprēķināti papildu nodokļu maksājumi, kā arī soda un nokavējuma nauda. Turklāt AS /Nosaukums A/ pēdējais gada pārskats iesniegts par 2017.gadu. Līdz ar to atbildētāju pieļautie pārkāpumi ir kvalificējami kā tādi, kas nekādā veidā nav savienojami ar krietna un rūpīga saimnieka rīcību Komerclikuma 169.panta izpratnē.

[1.5] Ievērojot minēto un AS /Nosaukums A/ padomes atbildības jomas, jo īpaši pienākumus uzraudzīt valdes darbību, izskatīt sabiedrības gada pārskatu un valdes priekšlikumu par peļņas izlietošanu un sastādīt ziņojumu, arī padomes locekļi ir solidāri atbildīgi par AS /Nosaukums A/ nodarītajiem zaudējumiem. Proti, zaudējumu nodarīšana AS /Nosaukums A/ izpaudusies kā saistību palielināšanās saskaņā ar VID nodokļu uzrēķiniem kopā par 8 193 124,96 *euro*. Tā kā atbildētāji, darbojoties gan sabiedrības valdē, gan padomē, nav veikuši nekādus adekvātus pasākumus, lai mazinātu VID piemēroto sankciju apmēra palielināšanos, minētā summa prasītājas labā solidāri piedzenama no visiem atbildētājiem.

[1.6] Prasība pamatota ar Civillikuma 1770.–1772., 1779., 2295.pantu, Maksātnespējas likuma 26.panta otro daļu, 63.panta pirmās daļas 1. un 2.punktu, 65.panta 8.punktu, Komerclikuma 169.pantu un 221.panta pirmo daļu.

[2] Atbildētāji/pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ iesniedza rakstveida paskaidrojumus, norādot, ka prasību neatzīst.

[3] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2022.gada 5.aprīļa spriedumu prasība apmierināta daļēji. Tiesa nosprieda:

1) piedzīt solidāri no /pers. F/, /pers. D/ un /pers. C/ MAS /Nosaukums A/ labā zaudējumu atlīdzību 7 783 084,11 *euro*;

2) piedzīt solidāri no /pers. F/, /pers. D/, /pers. C/, /pers. E/ un /pers. G/ MAS /Nosaukums A/ labā zaudējumu atlīdzību 410 040,85 *euro*;

3) noteikt prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos sešus procentus gadā no zaudējumu atlīdzības summas;

4) noraidīt prasību daļā par visas prasības summas solidāru piedziņu no visiem atbildētājiem;

5) piedzīt valsts ienākumos tiesas izdevumus: no /pers. F/ 16 107,60 *euro*, no /pers. D/ 16 107,60 *euro*, no /pers. C/ 16 107,60 *euro*, no /pers. E/ 2696,27 *euro* un no /pers. G/ 2696,27 *euro*.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[3.1] No lietas materiālos esošajiem pierādījumiem izriet, ka VID, veicot AS /Nosaukums A/ nodokļu auditus, kapitālsabiedrības darbībā konstatēja virkni normatīvo aktu pārkāpumu, kas bija iemesls nodokļu uzrēķinam, soda un nokavējuma naudas kopumā 8 193 124,96 *euro* aprēķināšanai.

VID lēmumu rezultātā ir palielinājušās AS /Nosaukums A/ saistības, līdz ar to ir pierādīts AS /Nosaukums A/, bet maksātnespējas procesa ietvaros un skatījumā arī kreditoru kopumam, nodarīto zaudējumu fakts un apmērs.

[3.2] Nav strīda, ka /pers. F/ bija AS /Nosaukums A/ valdes loceklis visos laika posmos, kuros VID, veicot auditus, prasības pamatā esošajos VID lēmumos konstatēja normatīvo aktu pārkāpumus kapitālsabiedrības darbībā. Turklāt /pers. F/ bija arī AS /Nosaukums A/ padomē no 2015.gada 3.septembra līdz 2016.gada 21.novembrim, kas daļēji ietver laika posmu, par kuru VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar VID 2017.gada 10.jūlija lēmumu.

/pers. D/ bija AS /Nosaukums A/ valdes loceklis laika posmos, par kuriem VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar VID 2016.gada 22.jūnija, 2017.gada 5.janvāra un 2017.gada 3.marta lēmumu. /pers. D/ darbība AS /Nosaukums A/ valdē daļēji ietver arī laika posmu, par kuru VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar 2013.gada 27.augusta un 2017.gada 10.jūlija lēmumu.

/pers. E/ bija AS /Nosaukums A/ valdes locekle un vēlāk padomes priekšsēdētāja vietniece laika posmā, par kuru VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar 2017.gada 10.jūlija lēmumu. Tā kā pēc valdes locekļa statusa izbeigšanās /pers. E/ kļuva par AS /Nosaukums A/ padomes priekšsēdētāja vietnieci, atbildētājas iebildumi par to, ka viņu var skart tikai tie VID 2017.gada 10.jūlija lēmumā minētie darījumi, kas notika līdz 2016.gada 21.novembrim, nav pamatoti.

/pers. C/ bija AS /Nosaukums A/ valdes loceklis laika posmos, par kuriem VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar VID 2013.gada 27.augusta, 2016.gada 22.jūnija, 2017.gada 5.janvāra un 2017.gada 3.marta lēmumu. Turklāt /pers. C/ bija padomes loceklis un pēc tam padomes priekšsēdētājs laika posmā, par kuru VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar 2017.gada 10.jūlija lēmumu. Līdz ar to /pers. C/ norāde uz prasības nepamatotību tā iemesla dēļ, ka viņš bija sabiedrības valdē tikai VID ģenerāldirektora 2015.gada 19.marta lēmuma pieņemšanas laikā, atzīstama par nepamatotu.

Savukārt /pers. G/ bija AS /Nosaukums A/ padomes loceklis laika posmā, par kuru VID aprēķināja AS /Nosaukums A/ papildus maksājamās summas ar 2017.gada 10.jūlija lēmumu.

[3.3] Lai gan nepastāv būtiskas atšķirības starp valdes un padomes locekļa atbildību, nosacīta atšķirība parādās pārkāpuma sastāvā, jo valdes un padomes loceklim katram ir savi pienākumi un funkcijas. Proti, valdes locekli var saukt pie atbildības par pārkāpumiem, kuri izriet no sabiedrības vadības un pārstāvības, bet padomes locekli var saukt pie atbildības par pārkāpumiem, kuri izriet no sabiedrības valdes darbības uzraudzības (sk. *Strupišs A. Komerclikuma komentāri III. A. Strupiša juridiskais birojs, 2003, 148.lpp.*). Atbildība neiestājas vienīgi tad, ja valdes vai padomes loceklis pierāda, ka attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

Komerclikuma 169.pantā ietvertais jēdziens „krietns un rūpīgs saimnieks" sevī ietver nepieciešamību ievērot normatīvos aktus, būt lojālam un uzticamam pret sabiedrību un tās dalībniekiem, rīkoties ar vislielāko rūpību, kas nozīmē, ka valdes loceklim ir aizliegts rīkoties savu vai trešo personu interesēs. Vispārīgi šāds valdes locekļu kā sabiedrības dalībnieku pilnvarnieku pienākums izriet arī no Civillikuma 2295.panta, kas paredz, ka pilnvarniekam, izpildot viņam doto uzdevumu, ir jādarbojas ar lielāko rūpību, un viņš atbild pilnvarotājam par katru neuzmanību.

Līdz ar to atbildētājiem ir jāpierāda savas vainas neesība zaudējumu nodarīšanā, kas prasītājai radušies sakarā ar VID aprēķinātajām papildus budžetā maksājamām summām saistībā ar normatīvo aktu neievērošanu un konstatētajiem pārkāpumiem.

[3.4] Lai gan /pers. E/ norādīja, ka bija valdes locekle neilgu laiku, tomēr viņa uzreiz pēc valdes locekļa amata zaudēšanas, t. i., no 2016.gada 21.novembra līdz 2018.gada 30.augustam, bija padomes priekšsēdētāja vietniece. Turklāt minētajā amatā /pers. E/ tika iecelta, neskatoties uz to, ka no 2016.gada 10.novembra viņai bija izsniegta darbnespējas lapa. Komerclikuma 169.panta otrā daļa noteic amatā iecelto valdes un padomes locekļu atbildību, nesaistot to ar nepieciešamību pēc pierādījumiem par attiecīgo darījumu saskaņošanu ar konkrēto valdes vai padomes locekli, tostarp darījuma pamatā esošo dokumentu parakstīšanu.

Likumdevējs ieviesis prezumpciju, ka visi valdes locekļi ir solidāri atbildīgi par komercsabiedrības pārvaldību neatkarīgi no tā, kā viņu starpā sadalīti pienākumi. Pat tad, ja valdes loceklis vadības funkcijas nav īstenojis, viņam ir visi likumā noteiktie pienākumi, tostarp pienākums atbildēt par

kapitālsabiedrībai vai trešajām personām nodarītajiem zaudējumiem (sk. *Satversmes tiesas 2014.gada 13.jūnija sprieduma lietā Nr. 2014-02-01 14.2.2.punktu*). Tādējādi, pat ja valdes loceklis vadības funkciju nav īstenojis darba nespējas vai cita iemesla dēļ, viņam ir visi likumā noteiktie pienākumi, tostarp pienākums atbildēt par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem.

[3.5] Nav pamatots atbildētāju viedoklis, ka prasības pieteikumā nav argumentu attiecībā uz atbildētāju kā fizisku personu un padomes saistību ar prasītājai nodarītajiem zaudējumiem. Prasītāja ir norādījusi gan uz atbildētāju kā kapitālsabiedrības valdes locekļu atbildību par sabiedrības darbības tiesiskuma nodrošināšanu, tostarp likuma „Par grāmatvedību" ievērošanu, gan uz padomes atbildību par valdes uzraudzību, lai sabiedrības lietas tiktu kārtotas saskaņā ar likumu, ieskaitot gada pārskatu iesniegšanu.

Savukārt zaudējumu apmērs, to samērīgums vai nesamērīgums ar atbildētāju mantisko stāvokli nevar būt iemesls prasības vai tās daļas noraidīšanai. Atbildētāju tiesisko interešu būtisks ierobežojums, par kādu viņi uzskata ar VID lēmumiem aprēķinātos zaudējumus, nevar tikt likts augstāk par MAS /Nosaukums A/ kreditoru tiesisko interesi saņemt sava prasījuma vai tā daļas apmierinājumu.

[3.6] Atbildētāji nav pierādījuši savas vainas neesību zaudējumos, kas prasītājai radušies sakarā ar VID aprēķinātajām papildus budžetā maksājamām summām saistībā ar normatīvo aktu neievērošanu un konstatētajiem pārkāpumiem. Atbildētāji, izņemot /pers. G/, kā AS /Nosaukums A/ valdes locekļi neievēroja normatīvo aktu prasības attiecībā uz grāmatvedības kārtošanu, kā rezultātā prasītājai tika aprēķinātas papildus budžetā maksājamās summas, kas kvalificējams kā kapitālsabiedrības valdes pārkāpums, kas nav savienojams ar krietna un rūpīga saimnieka rīcību.

Tāpat atbildētāji, izņemot /pers. D/, kā AS /Nosaukums A/ padomes locekļi neuzraudzīja valdes darbību, lai kapitālsabiedrības lietas tiktu kārtotas saskaņā ar likumu un tiktu iesniegti sabiedrības gada pārskati, kas nav savienojams ar krietna un rūpīga saimnieka rīcību.

Tādējādi ir pierādīts cēloniskais sakars starp zaudējumiem un atbildētāju kā valdes un padomes locekļu rīcību.

[3.7] Nav konstatējams, ka lietā būtu iestājies atbildētāju saistību noilgums. Komerclikuma 169.panta piektajā daļā paredzētais piecu gadu noilgums piemērojams prasījumiem par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kuri nodarīti pēc 2017.gada 13.jūlija, savukārt, ja zaudējumi nodarīti pirms šī datuma, piemērojams Civillikuma 1895.pantā noteiktais 10 gadu noilgums.

No prasības pamatā esošajiem VID lēmumiem izriet, ka AS /Nosaukums A/ normatīvo aktu pārkāpumi konstatēti kapitālsabiedrības darbībā laika posmā no 2010.gada līdz 2012.gada jūlijam, no 2013.gada janvāra līdz 2014.gada novembrim, no 2014.gada decembra līdz 2015.gada maijam, no 2015.gada jūnija līdz 2015.gada augustam un no 2016.gada novembra līdz 2017.gada janvārim. Līdz ar to faktam, ka kāds no atbildētājiem vairs nebija AS /Nosaukums A/ valdes vai padomes loceklis VID pieņemto lēmumu laikā, nav nekādas nozīmes, un tas nevar būt pamats atbrīvošanai no zaudējumu atlīdzināšanas.

[3.8] /pers. E/ kļūdaini uzskata, ka no valdes locekļiem nevar piedzīt nodokļu parādu, bet tikai soda un nokavējuma naudu, jo no prasības pamatā esošajiem VID lēmumiem redzams, ka ar tiem prasītājai aprēķinātas papildus maksājamās summas, kurām, tāpat kā soda un nokavējuma naudai, ir papildu maksājuma raksturs un kas jāmaksā normatīvo aktu pārkāpumu dēļ.

[3.9] Izvērtējot katra atbildētāja atbildības apmēru, jāņem vērā laika posms, kādā katrs atbildētājs atradās AS /Nosaukums A/ valdē vai padomē, par kuru VID aprēķināja papildus budžetā maksājamās summas, tostarp to, ka 2013.gada 27.augusta lēmumā VID apstrīdēja prasītājas preču iegādi 2010.gada novembrī–2011.gada septembrī, kas lielākoties ietver kapitālsabiedrības darījumus laika posmā, kad /pers. D/ bija prasītājas valdes loceklis.

Līdz ar to no /pers. F/, /pers. D/ un /pers. C/ prasītājas labā solidāri piedzenama zaudējumu atlīdzība 7 783 084,11 *euro*, kas aprēķināta ar VID 2013.gada 27.augusta, 2016.gada 22.jūnija, 2017.gada 5.janvāra un 2017.gada 3.marta lēmumu. Savukārt no /pers. F/, /pers. D/, /pers. C/, /pers. E/ un /pers. G/ solidāri piedzenama zaudējumu atlīdzība 410 040,85 *euro*, kas aprēķināta ar VID 2017.gada 10.jūlija lēmumu.

[4] Atbildētāji/pers. E/, /pers. F/, /pers. C/ un /pers. G/ iesniedza apelācijas sūdzības par minēto spriedumu, pārsūdzot to pilnā apjomā.

[5] Ar Rīgas apgabaltiesas 2022.gada 29.jūlija spriedumu prasība apmierināta daļēji. Tiesa nosprieda:

1) piedzīt solidāri no /pers. F/, /pers. D/ un /pers. C/ MAS /Nosaukums A/ labā zaudējumu atlīdzību 7 783 084,11 *euro*;

2) piedzīt solidāri no /pers. F/, /pers. D/, /pers. C/, /pers. E/ un /pers. G/ MAS /Nosaukums A/ labā zaudējumu atlīdzību 410 040,85 *euro*;

3) noteikt MAS /Nosaukums A/ tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos sešus procentus gadā no zaudējumu atlīdzības summas;

4) noraidīt prasību daļā par visas prasības summas solidāru piedziņu no visiem atbildētājiem;

5) piedzīt no /pers. F/, /pers. D/ un /pers. C/ valsts ienākumos tiesas izdevumus 16 151,54 *euro* no katra, bet no /pers. E/ un /pers. G/ – 2750,26 *euro* no katra;

6) piedzīt no visiem atbildētājiem ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 15,66 *euro* no katra.

Apgabaltiesa pievienojās pirmās instances tiesas sprieduma motīviem un papildus norādīja turpmāk minēto.

[5.1] Ar faktiem un secinājumiem VID lēmumos un administratīvo tiesu spriedumos apstiprinās, ka VID, veicot gan PVN, gan UIN auditu, konstatēja, ka AS /Nosaukums A/ savā darbībā neievēro normatīvo aktu prasības (grāmatvedībā atspoguļotā informācija nav patiesa, nav salīdzināma un saprotama, deklarētie darījumi noformēti ar mērķi gūt fiskālās priekšrocības atskaitāmā nodokļa veidā, deklarētie darījumu partneri piedalījušies ar PVN un UIN krāpšanu saistītās darbībās), kā rezultātā pieņemti lēmumi par papildu aprēķinātajām nodokļu summām, kas atbilst audita pārskatiem, un par uzrēķinātajām nokavējuma un soda naudām.

Tā kā VID lēmumos norādītie apstākļi vērtēti iestādē un tiesā, nav pamata apšaubīt šajos lēmumos, kas stājušies spēkā, norādīto ziņu un konstatēto faktu patiesumu.

[5.2] Atbilstoši Komerclikuma 169.pantam valdes locekļa atbildība iestājas, ja konstatēti šādi priekšnoteikumi: 1) sabiedrībai ir nodarīti zaudējumi (Civillikuma 1770.–1792.pants); 2) amatpersonas rīcība – darbība vai bezdarbība; 3) cēloņsakars starp amatpersonas rīcību un zaudējumiem sabiedrībai (ja zaudējumi ir, bet tie nav radušies kā valdes locekļa rīcības sekas, tad par šādiem zaudējumiem atbildība neiestājas). Ja prasītājs pierādījis visus iepriekšminētos apstākļus, tad atbildētājs var atbrīvoties no atbildības, ja pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi, nav pieļāvis pat vieglu neuzmanību (sk. *Komerclikuma 169.panta trešo daļu, Senāta 2012.gada 25.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-25/2012, C29338106, 8.3.punktu*).

Senāta 2016.gada 7.jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-7/2016, C39072411, atzīts, ka viens no komercsabiedrības valdes locekļa pamatpienākumiem ir nodrošināt sabiedrības darbības tiesiskumu. Ja valdes loceklis, izpildot viņam uzticētos sabiedrības vadīšanas uzdevumus, rīkojas pretēji normatīvo aktu prasībām, piemēram, pieļaujot būtiskus likuma „Par grāmatvedību" normu pārkāpumus, tad nav pamata runāt par šādas darbības atbilstību krietna un rūpīga saimnieka mērauklai. Komerclikuma 169.pants neparedz pienākumu sabiedrībai pierādīt valdes (padomes) locekļa vainu, bet, gluži pretēji, tas noteic šīs amatpersonas vainas prezumpciju. Atbildība neiestājas vienīgi tad, ja valdes (padomes) loceklis pierāda, ka attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi – nav pielaidis pat vieglu neuzmanību.

Viens no instrumentiem, kā atgūt līdzekļus kreditoru prasījumu segšanai maksātnespējas procesā, ir zaudējumu piedziņa no maksātnespējīgās komercsabiedrības valdes locekļiem.

[5.3] Nav pamatoti atbildētāju iebildumi attiecībā uz zaudējumu faktu un apmēru. Ar VID lēmumiem aprēķinātais no AS /Nosaukums A/

piedzenamā PVN, nokavējuma un soda naudas apmērs – 8 193 124,96 *euro* – nav apšaubāms.

Saistību apmēra palielināšanos, ko izraisījis tiesību pārkāpums, nevar traktēt kā priekšā stāvošu zaudējumu, kas nav jāatlīdzina, jo ne vien sarūkot mantas vērtībai, bet arī gadījumā, kad manta tiek apgrūtināta ar parādiem, iestājas tagadējās mantas samazinājums. Mantas sastāvā ietilpstošo aktīvu samazinājums ir uzskatāms par mantisku pametumu Civillikuma 1770.panta izpratnē, kad, pieaugot saistībām, kapitālsabiedrības „tīrā" manta (t. i., aktīvi, kas paliek pāri pēc saistību segšanas) nenoliedzami ir samazinājusies. Līdz ar to ir kļūdaini uzskatīt, ka saistību pieaugums nerada mantas samazinājumu (sk. *Senāta 2016.gada 7.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-7/2016, C39072411*).

Sakarā ar VID auditu rezultātā veikto PVN, soda un nokavējuma naudas uzrēķinu uzņēmuma aktīvi ir apgrūtināti ar parādiem, kurus uzņēmums nav spējis samaksāt, un ir radīts uzņēmuma mantas, tās aktīvu samazinājums.

Tā kā prasījumu nav iespējams segt no sabiedrības līdzekļiem, PVN, soda un nokavējuma naudas uzrēķina summa atzīstama par sabiedrībai nodarīto zaudējumu apmēru Maksātnespējas likuma 72.[1] panta otrās daļas izpratnē.

Saskaņā ar minēto tiesisko regulējumu par zaudējumiem uzskatāmi parādnieka maksātnespējas procesā atzītie kreditoru prasījumi pamatparāda apmērā (sk. *Senāta 2018.gada 4.jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-155/2018, ECLI:LV:AT:2018:0704.C30609515.1.S. 6.2.punktu*).

MAS /Nosaukums A/ maksātnespējas procesā ir atzīti 38 kreditoru prasījumi par kopējo prasījumu summu 13 486 769,17 *euro*. Prasītā zaudējumu atlīdzības summa nepārsniedz kreditoru prasījumu apmēru, tādēļ ir samērojams zaudējumu atlīdzības apmērs maksātnespējīga uzņēmuma labā ar kreditoru mantisko interešu nodrošināšanai nepieciešamajiem līdzekļiem (sal. *Senāta 2010.gada 29.septembra spriedums lietā Nr. SKC-184/2010, C08025608*).

[5.4] Pretēji apelācijas sūdzībās izteiktajiem apgalvojumiem prasītāja ir pierādījusi arī cēlonisko sakaru starp zaudējumiem un valdes (padomes) locekļu rīcību.

Atbilstoši Komerclikuma 301.panta pirmajai un otrajai daļai valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību. Valde pārzina un vada sabiedrības lietas. Tā atbild par sabiedrības komercdarbību, kā arī par likumam atbilstošu grāmatvedību. Komerclikuma 302.pants noteic, ka valdes locekļi vada sabiedrību tikai kopīgi. Padome ir sabiedrības pārraudzības institūcija, kas pārstāv akcionāru intereses sapulču starplaikā un šajā likumā un statūtos noteiktajos ietvaros uzrauga valdes darbību (Komerclikuma 291.pants).

Atbildētāji bija AS /Nosaukums A/ valdes locekļi, un viņu pienākums bija vadīt šo sabiedrību, tostarp kārtot grāmatvedību tā, lai grāmatvedības jautājumos kvalificēta trešā persona varētu gūt patiesu un skaidru priekšstatu par uzņēmuma finansiālo stāvokli bilances datumā, tā darbības rezultātiem, naudas plūsmu noteiktā laikposmā, nodrošināt, lai grāmatvedības sniegtā informācija būtu patiesa, salīdzināma, savlaicīga, nozīmīga, saprotama un pilnīga. Par grāmatvedības kārtošanu un visu saimnieciskos darījumus apliecinošo dokumentu oriģinālu, kopiju vai datu attēlu saglabāšanu ir atbildīgs uzņēmuma vadītājs, kas kapitālsabiedrībā ir valde (likuma „Par grāmatvedību" 2.pants).

Minēto noteikumu neievērošana kvalificējama kā kapitālsabiedrības valdes pārkāpums, kas savukārt nav savienojams ar krietna un rūpīga saimnieka rīcību. Tādējādi, ja valdes loceklis, izpildot viņam uzticētos sabiedrības vadīšanas uzdevumus, rīkojas pretēji normatīvo aktu prasībām, tad nav pamata runāt par šādas darbības atbilstību krietna un rūpīga saimnieka mērauklai (sk. *Senāta 2016.gada 7.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC-7/2016, C39072411*).

Lietā noskaidrotie apstākļi liecina, ka atbildētāji, kuru pienākums bija vadīt sabiedrību, slēgt tiesiskus darījumus, pareizi aprēķināt (atskaitīt priekšnodokli) un nomaksāt nodokļus, nodrošināt sabiedrības grāmatvedības kārtošanu likumā noteiktajā kārtībā, savukārt padomes pienākums uzraudzīt valdes darbību, to nepildīja kā krietni un rūpīgi saimnieki, un šī rīcība ir tiešā cēloniskā sakarā ar zaudējumiem – audita rezultātā aprēķināto PVN, nokavējuma un soda naudu.

[5.5] Novērtējot pārējos apelācijas sūdzību apsvērumus kopsakarā ar pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, nav konstatējami tādi argumenti, uz kuriem pēc būtības jau nebūtu atbildēts pārsūdzētajā spriedumā un kas būtu par pamatu citādiem secinājumiem.

[6] Atbildētāja/pers. E/ iesniedza kasācijas sūdzību par minēto spriedumu, pārsūdzot to daļā, ar kuru no viņas un pārējiem līdzatbildētājiem prasītājas labā solidāri piedzīta zaudējumu atlīdzība 410 040,85 *euro*.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[6.1] Tiesa nepareizi piemēroja Komerclikuma 169.pantu, kļūdaini secinot, ka valdes (padomes) locekļa rīcība (darbība vai bezdarbība) zaudējumu nodarīšanā ir konstatējama ar to vien, ka valdes (padomes) loceklis ieņem attiecīgu amatu, pat ja faktiski valdes (padomes) locekļa rīcība nemaz nebija iespējama. Ir jākonstatē, ka valdes (padomes) loceklis ir īstenojis komercsabiedrības vadības funkciju un ir izpildījušies visi trīs atbildības priekšnoteikumi: zaudējumu esība, valdes (padomes) locekļa rīcība un cēloniskais sakars.

[6.1.1] Atbildētāja/pers. E/ paskaidrojumos pirmās instances tiesai un apelācijas sūdzībā norādīja, ka nav konstatējama /pers. E/ rīcība (darbība vai bezdarbība) saistībā ar auditos apstrīdētajiem darījumiem, jo viņai bija pārejoša darbnespēja, kas objektīvi liedza iespēju jebkādā veidā ietekmēt A S /Nosaukums A/ vadību. Proti, sākot no 2016.gada 10.novembra atbildētāja bija spiesta pārtraukt darbu sakarā ar slimību, un viņa līdz pat 2017.gada 13.novembrim ārstējās un nekādus darba pienākumus AS /Nosaukums A/ neveica. Atbildētāja 2016.gada 21.novembrī, kad piekrita būt par komercsabiedrības padomes priekšsēdētāja vietnieci, vēl nezināja, ka slimība būs tik smaga un ārstēšanas process – tik ilgs. Atbildētāja ir iesniegusi darbnespējas lapas, ārstu un izmeklējumu slēdzienus, invaliditātes noteikšanas lēmumus.

Apgabaltiesa šos apsvērumus un pierādījumus vispār nav vērtējusi, pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai. Savukārt pirmās instances tiesa tos noraidīja kā nepamatotus, atsaucoties uz Satversmes tiesas 2014.gada 13.jūnija spriedumā lietā Nr. 2014-02-01 noteikto, ka pat tad, ja valdes loceklis vadības funkciju nav īstenojis, viņam ir visi likumā noteiktie pienākumi, tostarp pienākums atbildēt par kapitālsabiedrībai vai trešajām personām nodarītajiem zaudējumiem.

Tomēr šī atziņa nav attiecināma uz izskatāmo lietu, jo minētais Satversmes tiesas secinājums attiecas uz gadījumiem, kad valdes kompetences ir sadalītas starp valdes locekļiem. Satversmes tiesa spriedumā norādīja, ka šāds valdes kompetences sadalījums neatbrīvo no atbildības valdes locekli, kas ir uzņēmies atbildību tikai par vienu jautājumu loku, bet par citiem pārvaldīšanas jautājumiem ļāvis lemt pārējiem valdes locekļiem.

Konkrētajā gadījumā nav runas par valdes vai padomes kompetences sadalīšanu, bet par to, ka laikā, kad tika slēgti darījumi, kurus VID ir apstrīdējis nodokļu audita ietvaros, atbildētāja neveica valdes locekles un vēlāk padomes priekšsēdētāja vietnieces pienākumus darbnespējas dēļ. Tiesa ir pilnībā ignorējusi, ka starp abām lietām pastāv būtiska atšķirība. Pirmās instances tiesas spriedumā ietvertā motivācija, kurai pievienojusies apgabaltiesa, ir acīmredzami nepietiekama.

[6.1.2] Tiesas vispār nav analizējušas, kāds bija atbildētājas veselības stāvoklis darbnespējas laikā un vai viņa bija spējīga pildīt valdes (padomes) locekļa pienākumus. Tiesas nepamatoti atzina, ka valdes (padomes) locekļa rīcība zaudējumu nodarīšanā ir konstatējama neatkarīgi no darbnespējas un veselības traucējumiem jebkādā pakāpē. Faktiski tiesu ieskatā pat atrašanās komā nebūtu pietiekama, lai konstatētu valdes (padomes) locekļa rīcības neesību zaudējumu nodarīšanā. Tiesas konstatēja /pers. E/ rīcību zaudējumu nodarīšanā, lai gan šāda rīcība faktiski nebija iespējama.

[6.2] Tiesa nepareizi piemēroja Komerclikuma 169.pantu un Civillikuma 1770. pantu, kļūdaini konstatējot, ka no valdes (padomes) locekļiem ir piedzenama VID auditos aprēķinātā nodokļu pamatparāda summa.

A S /Nosaukums A/ būtu pienākums samaksāt budžetā nodokļu pamatparāda summu arī tad, ja nebūtu pieļauti attiecīgie pārkāpumi. Proti, nodokļu samaksas pienākumu nosaka tiesību normas, uzliekot pienākumu veikt nodokļa samaksu par attiecīgu preču vai pakalpojumu apriti (PVN) vai peļņu (UIN), vai citiem ar nodokli apliekamiem objektiem. Turpretī valdes (padomes) locekļi var tikt saukti pie atbildības tikai par pārkāpumiem – attiecīgi par visiem tiem papildu maksājumiem sabiedrībai, kas uzlikti saistībā ar pašu pārkāpumu un kuru nebūtu, ja pārkāpums nebūtu pieļauts. VID auditos aprēķinātais nodokļu pamatparāds (PVN summa) tika aprēķināts tieši tā iemesla dēļ, ka AS /Nosaukums A/ bija pienākums to samaksāt saskaņā ar likumu.

Atšķirīga situācija ir ar nodokļu nokavējuma naudu un soda naudu, jo gadījumā, ja valdes (padomes) locekļi nebūtu pieļāvuši attiecīgos pārkāpumus, AS /Nosaukums A/ nebūtu pienākuma samaksāt nokavējuma naudu un soda naudu. Līdz ar to secināms, ka valdes (padomes) locekļu rīcības (pārkāpumu) dēļ AS /Nosaukums A/ varēja rasties zaudējumi, kurus veido aprēķinātā nodokļu nokavējuma nauda un soda nauda. Savukārt nodokļu pamatparāds AS /Nosaukums A/ bija jāsamaksā neatkarīgi no valdes (padomes) locekļu rīcības. Tādējādi VID auditos norādītā nodokļu pamatparāda summa nevar tikt atzīta par zaudējumiem Civillikuma 1770.panta izpratnē.

Šādas atziņas arī nostiprinātas tiesību doktrīnā (Evijas Novicānes rakstā „Valdes locekļa atbildība par savlaicīgu maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu" un promocijas darbā „Valdes locekļa atbildība par kapitālsabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem").

[6.3] Tiesa pārkāpa Civilprocesa likuma 193.panta piekto daļu un 432.panta piekto daļu, jo apelācijas sūdzībā norādītie argumenti pārsūdzētajā spriedumā vispār nav vērtēti, nemotivējot, kādu apsvērumu dēļ tie atstāti bez ievērības. Atbildētāja apelācijas sūdzībā precīzi izklāstīja, kādēļ pirmās instances tiesas spriedumā ietvertā argumentācija ir kļūdaina un nav pamatota, taču apgabaltiesa bez atbilstoša vērtējuma pievienojās pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.

[7] Arī atbildētāji /pers. C/ un /pers. G/ iesniedza kasācijas sūdzības par Rīgas apgabaltiesas 2022.gada 29.jūlija spriedumu, pārsūdzot to pilnā apjomā.

Abās kasācijas sūdzībās norādīti šādi identiski argumenti.

[7.1] Tiesa, savlaicīgi nepaziņojot atbildētājiem par lietas izskatīšanu, pārkāpa Civilprocesa likuma 54.panta pirmo daļu un 56.panta otro^{3} daļu.

Apgabaltiesa 2022.gada 27.jūnijā noteica lietas izskatīšanu rakstveida procesā 2022.gada 27.jūlijā, par ko 2022.gada 12.jūlijā tika sagatavots paziņojums, kurā izskaidrots, ka lietas dalībniekiem ir tiesības pirms lietas izskatīšanas pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam un līdz 2022.gada 18.jūlijam pieteikt lūgumus rakstveidā un iesniegt papildu paskaidrojumus.

No aploksnes, kurā paziņojums bija ievietots, redzams, ka tā izsūtīta 2022.gada 13.jūlijā, oficiālais saņemšanas datums skaitās 2022.gada 20.jūlijs. Sakarā ar to, ka atbildētāji gan darba, gan ģimenes apstākļu dēļ tobrīd atradās ārpus savām deklarētajām dzīvesvietām, faktiski paziņojums par lietas izskatīšanu tika saņemts kopā ar sprieduma norakstu 2022.gada 3. un 4.augustā. Saskaņā ar paziņojumu lietas dalībniekiem tiesības pieteikt noraidījumu bija līdz 2022.gada 13.jūlijam, t. i., datumam, kad tika izsūtīts tiesas paziņojums, kas savukārt nozīmē, ka atbildētājiem vispār netika dota tāda iespēja. Tādējādi atbildētājiem netika savlaicīgi paziņots par lietas izskatīšanu, kā arī netika dota iespēja apsvērt, vai kādam no tiesas sastāva piesakāms noraidījums. Ja tiesa skata lietu, nedodot procesa dalībniekiem iespēju pieteikt noraidījumu, tas pielīdzināms lietas izskatīšanai nelikumīgā sastāvā.

[7.2] Tiesa nepareizi piemēroja Komerclikuma 169., 221., 291.panta un 293.panta piektās daļas noteikumus, bez jebkāda pamata atzīstot, ka atbildētāji /pers. C/ un /pers. G/ kā padomes locekļi nav rīkojušies kā krietni un rūpīgi saimnieki.

[7.2.1] Celtā prasība pamatota ar to, ka prasītājai ar vairākiem VID auditu rezultātā aprēķinātiem nodokļu uzrēķiniem radušies zaudējumi, par kuriem atbildētāji kā AS /Nosaukums A/ bijušie padomes locekļi ir atbildīgi.

Pirmās instances tiesas spriedumā vienīgais pierādījums tam, ka padomes locekļi neuzraudzīja valdes darbību tā, lai kapitālsabiedrības lietas tiktu kārtotas saskaņā ar likumu, minēts tas, ka VID nav sniegti gada pārskati – pēdējais gada pārskats sastādīts par 2017.gadu, kas nav savienojams ar krietna un rūpīga padomes locekļa rīcību.

Tātad, pēc tiesas loģikas, tas, ka 2019.gadā valde neiesniedza pārskatu par 2018.gadu, ir iemesls, lai atzītu, ka atbildētāji nav bijuši rūpīgi padomes locekļi laikā no 2015.gada 3.septembra līdz 2019.gada 23.aprīlim. Minētais tikai apliecina, ka nekāda rīcība, kas neatbilstu krietnam un rūpīgam padomes loceklim, atbildētāju darbībās nav bijusi. Turklāt 2019.gada 17.aprīlī AS /Nosaukums A/ atzīta par maksātnespējīgu, tāpēc 2018.gada pārskatu nav iesniedzis administrators, nevis kāds no valdes locekļiem.

[7.2.2] Tiesa absurdi sasaista padomes locekļa atbildību ar valdes locekļu rīcību – ja kāds valdes loceklis kādā brīdī nav rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, tad arī padomes loceklis automātiski nav bijis pietiekami krietns un rūpīgs, jo nav uzraudzījis valdes darbu. Padomes locekļi ikdienā neatrodas sabiedrības birojā un neuzrauga valdes locekļu darbu, jo padomes locekļiem nav tiesību rīkoties ar sabiedrības mantu, iejaukties valdes darbā un atcelt tās lēmumus, bet gan viņi vērtē valdes darbu pēc sabiedrības darba rezultātiem ilgākā laika posmā, parasti reizi gadā, un tas notiek pēc auditoru atzinumiem.

Ceļot prasību pret padomes locekļiem, jāpierāda cēloniskais sakars starp zaudējumiem un padomes locekļa rīcību. Līdz ar to prasītājai un tiesai konkrēti jānorāda, kādas atbildētāju noteiktā datumā vai laika posmā notikušas rīcības rezultātā prasītājai nodarīti zaudējumi. Tas, ka normatīvajos aktos ir prezumēta valdes un padomes locekļu vaina par nodarītajiem zaudējumiem, nenozīmē, ka nav jāpierāda katra konkrēta valdes vai padomes locekļa konkrēta rīcība un tās cēloniskais sakars ar zaudējumiem, kuri radušies sabiedrībai.

[7.2.3] Likuma „Par nodokļiem un nodevām" 60.panta pirmajā daļā noteikts, ka par nokavētiem nodokļu maksājumiem atbild attiecīgās sabiedrības valdes locekļi. Tajā nekas nav teikts par padomes locekļu atbildību. Šādai likuma nostādnei atbilst arī spēkā esošā judikatūra, kurā ir uzsvērta nevis jebkuru sabiedrības amatpersonu atbildība, bet to, kuru rīcības rezultātā iestājušies zaudējumi (sk. *Senāta 2017.gada 29.decembra spriedumu lietā Nr. SKC-351/2017, ECLI:LV:AT:2017:1229.C04254513.1.S*).

[7.2.4] Teorētiski padomes loceklis varētu būt atbildīgs par savu bezdarbību, ja būtu zinājis par valdes locekļu prettiesisku rīcību un nebūtu mēģinājis tādu rīcību likumā noteiktā kārtībā pārtraukt. Atbildētājiem/pers. G/ un /pers. C/, esot padomes locekļa amatā, nebija pamata apšaubīt valdes darba kvalitāti, jo no tiesībsargājošo iestāžu puses pret valdes locekļiem nebija nekādu pretenziju, bet visi VID lēmumi par uzrēķiniem bija pārsūdzēti un neviens no tiesu spriedumiem vēl nebija stājies likumīgā spēkā.

[7.3] /pers. C/ kasācijas sūdzībā papildus norādīts, ka tiesa, taisot spriedumu, pārkāpa Civilprocesa likuma 426.panta pirmo daļu, jo vispār neizskatīja /pers. C/ apelācijas sūdzībā norādītos argumentus par to, ka ir iestājies 10 gadu prasības noilgums saskaņā ar Civillikuma 1895.pantu attiecībā uz prasījumu, par kuru tika pieņemts VID 2013.gada 27.augusta lēmums.

Apelācijas sūdzībā tika paskaidrots, ka /pers. C/ bija AS /Nosaukums A/ valdes loceklis līdz 2015.gada 3.septembrim, t. i., tikai VID 2013.gada 27.augusta lēmuma pieņemšanas laikā. Konkrētais VID lēmums tika pieņemts sakarā ar VID auditu, kurš tika veikts par grāmatvedības iespējamiem pārkāpumiem 2010.–2011.gadā, kas ir vairāk kā 10 gadus pirms prasības iesniegšanas. Tam, ka kāds no atbildētājiem ir vai nav bijis valdes loceklis VID lēmumu pieņemšanas brīdī, nav nozīmes. Noilgums rēķināms no dienas, kad tika pieņemts prettiesiskais valdes lēmums, nevis VID lēmums, kurš turklāt tika daudzkārt pārsūdzēts un stājās spēkā tikai 2020.gada 7.oktobrī.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībās, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

[9] Piekrītot kasācijas sūdzības iesniedzēju viedoklim, Senāts turpmāk norādīto apsvērumu dēļ atzīst, ka apelācijas instances tiesas atzinums par atbildētāju atbildību zaudējumu nodarīšanā sabiedrībai ir izdarīts bez pietiekama pamata, jo tiesa, pārkāpdama Civilprocesa likuma 97.panta, 189.panta trešās daļas, 190.panta un 193.panta piektās daļas noteikumus, nav devusi pienācīgu vērtējumu lietas apstākļiem, pierādījumiem un apelācijas sūdzību argumentiem.

[9.1] Civilprocesa likuma 432.panta otrā daļa paredz, ka apelācijas instances tiesa spriedumu taisa un sastāda šā likuma 189.–198.pantā noteiktajā kārtībā, ievērojot šajā pantā norādītās īpatnības. Civilprocesa likuma 189.panta trešā daļa noteic, ka spriedumam jābūt likumīgam un pamatotam. Proti, taisot spriedumu, tiesa vadās pēc materiālo un procesuālo tiesību normām (190.panta pirmā daļa) un to pamato uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā (190.panta otrā daļa).

Civilprocesa likuma 430.panta otrā daļa paredz apelācijas instances tiesas pienākumu, pārbaudot un vērtējot pierādījumus, ievērot šā likuma trešās sadaļas noteikumus. Civilprocesa likuma trešajā sadaļā ietilpstošā 97.panta pirmā daļa noteic, ka tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota ar tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem. Šā panta trešajā daļā ietverts noteikums, ka tiesai spriedumā jānorāda, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus – par nepierādītiem.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 193.panta piektajai daļai sprieduma motīvu daļā jāatspoguļo tiesas nodibinātie faktiskie apstākļi, pierādījumu, uz kuriem balstīts atzinums par lietā konstatētajiem faktiem, izvērtējums, kā arī tie apsvērumi, kuru dēļ noraidīti tie vai citi lietas dalībnieku iesniegtie pierādījumi, un konstatēto strīda apstākļu juridiskā kvalifikācija.

Tas nozīmē, ka tiesas spriešanas pamatuzdevumu – atrast taisnīgāko un pareizāko strīda risinājumu – nevar atzīt par izpildītu tad, ja spriedumā izdarītie secinājumi netiek balstīti uz apstākļu, kas ietilpst pierādīšanas priekšmetā, vispusīgu pārbaudi un pušu izteikto argumentu un iesniegto pierādījumu juridisko novērtējumu.

Senāts ir daudzkārt norādījis, ka apelācijas instances tiesai, piemērojot Civilprocesa likuma 432.panta piektās daļas normas par pievienošanos pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, ir pienākums sniegt atbildes uz būtiskiem apelācijas sūdzības argumentiem, kā arī norādīt pamatojumu, ja sūdzības argumenti tiek noraidīti (sk., piemēram, *Senāta 2014.gada 6.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-109/2014, C04225008, 2018.gada 29.jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-161/2018,* ECLI:LV:AT:2018:0629.C40077715.1.S*, 9.4.punktu, 2020.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr. SKC-96/2020, ECLI:LV:AT:2020:0206.C32247717.10.S, 10.2.punktu*).

[9.2] Apgabaltiesa spriedumā pievienojusies pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, taču vispār nav atbildējusi uz atbildētāju apelācijas sūdzību argumentiem, kuros apstrīdēta pirmās instances tiesas motivācijas pareizība. Apgabaltiesa sprieduma motīvu daļā vienīgi atkārto jau pirmās instances tiesas konstatētos faktiskos apstākļus, tiesību normas un tiesību doktrīnā un judikatūrā nostiprinātos valdes locekļa atbildības vispārīgos priekšnoteikumus, pienācīgi neiedziļinoties katra kritērija vērtēšanā saistībā ar konkrētās lietas apstākļiem, pierādījumiem un atbildētāju apelācijas sūdzībās izvirzītajiem argumentiem.

Apgabaltiesa citastarp nav sniegusi vērtējumu šādiem no tiesību viedokļa būtiskiem apelācijas sūdzību argumentiem:

1) /pers. E/ argumentam, ka viņai no 2016.gada 10.novembra līdz 2017.gada 13.novembrim bija darbnespēja, kuras dēļ viņa neveica un nevarēja veikt darba pienākumus AS /Nosaukums A/, tādēļ nevar būt atbildīga par valdes locekļu šajā laika posmā izdarītajām darbībām vai pieļauto bezdarbību.

Apelācijas sūdzībā bija izvērsti argumentēts, kādēļ Satversmes tiesas 2014.gada 13.jūnija spriedumā lietā Nr. 2014-02-01 paustās atziņas nav attiecināmas uz izskatāmo lietu, proti, ka tās attiecas uz gadījumiem, kad valdes kompetences ir sadalītas starp valdes locekļiem, nevis uz gadījumu, kad persona nevar pildīt pienākumus darbnespējas dēļ. Taču apgabaltiesa minēto argumentāciju pilnīgi ignorējusi un nekādu vērtējumu tam nav sniegusi.

Tāpat kasācijas sūdzībā pareizi norādīts, ka nedz pirmās instances tiesa, nedz apgabaltiesa vispār nav analizējusi, kāds bija atbildētājas veselības stāvoklis darbnespējas laikā un vai viņa bija spējīga pildīt un pildīja valdes (padomes) locekļa pienākumus;

2) visu apelatoru argumentam, ka pirmās instances tiesas spriedumā ir tikai vispārīgi uzskaitītas VID auditos aprēķinātās summas un atbildētāju ieņemtie amati konkrētos laika brīžos, bet nav norādīts cēloniskais sakars starp zaudējumiem un atbildētāju kā valdes vai padomes locekļu konkrētu rīcību.

Apelācijas sūdzībās arī norādīts, ka visu zaudējumu aprēķins pamatots tikai ar konkrētos datumos iegrāmatotiem darījumiem un dokumentiem, no kuriem ir precīzi konstatējams, kurš no līdzatbildētājiem katrā konkrētā grāmatvedības dokumentu iegrāmatošanas brīdī ir bijis valdes loceklis un varētu būt atbildīgs, bet tiesa šāda argumenta izskatīšanai nav pievērsusies;

3) apelatoru argumentam par nepareizu sabiedrības zaudējumu kvalifikāciju. Proti, atbildētāji bija izvērsti argumentējuši, tostarp atsaucoties uz tiesību doktrīnu, ka VID auditos aprēķinātais nodokļa pamatparāds nevar būt sabiedrības zaudējums un ka par zaudējumiem var tikt uzskatīta tikai aprēķinātā soda nauda un nokavējuma nauda. Citiem vārdiem, AS /Nosaukums A/ būtu pienākums samaksāt budžetā nodokļu pamatparāda summu arī tad, ja nebūtu pieļauti pārkāpumi, jo nodokļu audits nenodibina jaunas nodokļu pamatparāda saistības, bet gan atklāj tos nodokļu maksājumus, kas bija „paslēpti" aiz nepareizām nodokļu deklarācijām;

4) atbildētāju argumentiem par padomes locekļu atbildības raksturu, proti, ka, ja kāds valdes loceklis kādā brīdī nav rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, tad nevar automātiski atzīt, ka arī padomes loceklis nav bijis pietiekami krietns un rūpīgs. Apgabaltiesa nav apsvērusi apelatoru argumentus par padomes locekļu darba specifiku un to, kā izpaužas valdes uzraudzības īstenošana;

5) /pers. C/ argumentam par noilgumu. Tiesa vispār nav izskatījusi /pers. C/ apelācijas sūdzībā norādītos argumentus par to, ka ir iestājies 10 gadu prasības noilgums saskaņā ar Civillikuma 1895.pantu attiecībā uz prasījumu, par kuru tika pieņemts VID 2013.gada 27.augusta lēmums. Apelācijas sūdzībā bija norādīts, ka /pers. C/ bija AS /Nosaukums A/ valdes loceklis līdz 2015.gada 3.septembrim, t. i., tikai VID 2013.gada 27.augusta lēmuma pieņemšanas laikā. Šis VID lēmums tika pieņemts sakarā ar VID auditu, kurš tika veikts par grāmatvedības iespējamiem pārkāpumiem 2010.–2011.gadā, kas ir vairāk nekā 10 gadus pirms prasības celšanas (2021.gada 7.jūnija).

Par minētajiem jautājumiem spriedumā nav nekādas apgabaltiesas motivācijas, kas ietvertu apstākļu, argumentu un pierādījumu juridisku novērtējumu saskaņā ar iepriekšminētajām Civilprocesa likuma prasībām. Apgabaltiesas norāde, ka nav konstatējami tādi apelācijas sūdzību argumenti, uz kuriem pēc būtības jau nebūtu atbildēts pārsūdzētajā spriedumā un kas būtu par pamatu citādiem secinājumiem, acīmredzami neatbilst faktiskajai situācijai lietā.

No minētā secināms, ka lieta apelācijas instancē faktiski nav izskatīta.

Kamēr apgabaltiesa lietu pienācīgi nav izskatījusi, nav pārbaudījusi faktiskos apstākļus un sniegusi savu juridisko novērtējumu, tikmēr Senātam nav iespējams sniegt savu vērtējumu tam, vai apgabaltiesa ir pareizi iztulkojusi un piemērojusi tiesību normas.

[9.3] Tomēr no apgabaltiesas sprieduma Senāts var secināt, ka tiesa ir nepareizi piemērojusi judikatūras atziņas, kas ietvertas Senāta paplašinātā sastāvā taisītajā 2016.gada 7.jūnija spriedumā lietā Nr. SKC?7/2016, C39072411.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu tiesa, piemērojot tiesību normas, ņem vērā judikatūru.

Senāts jau agrāk uzsvēris, ka judikatūrā nostiprinātās juridiskās tēzes jāņem vērā tikai tad, ja izšķiramā strīda faktisko un tiesisko apstākļu vērtējošās salīdzināšanas ceļā tiek konstatēts to saturisks identiskums vai būtiska līdzība ar iepriekš jau izspriestas lietas apstākļiem (sk., piemēram, *Senāta 2017.gada 17.marta sprieduma lietā Nr. SKC-90/2017, C33188110, 11.3.punktu, 2019.gada 10.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-269/2019, ECLI:LV:AT:2019:1210.C04439510.7.S. 12.3.punktu*).

Ja judikatūras atziņas attiecināmība uz izskatāmo lietu ir strīdīga (kā tas ir arī izskatāmajā lietā), nolēmumā norāda uz tiem salīdzināmajiem faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, kas attaisno šīs atziņas izmantošanu. Proti, šādā situācijā, kā Senāts vairākkārt izskaidrojis, nav pieļaujama atsauce uz konkrētu lietu kā tiesu praksi, neizanalizējot agrāk taisītajos spriedumos ietverto apsvērumu saturu un nenorādot, kā izšķiramā strīda apstākļi sasaucas ar iepriekš izskatītajās lietās pastāvējušiem faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem (sk., piemēram, *Senāta 2007.gada 28.februāra spriedumu lietā Nr. SKC-89/2007, C30269404, 2017.gada 17.marta sprieduma lietā Nr. SKC-90/2017, C33188110, 11.3.punktu, 2019.gada 10.decembra sprieduma lietā Nr. SKC-269/2019, ECLI:LV:AT:2019:1210.C04439510.7.S. 12.3.punktu*).

Apgabaltiesa, pamatojot nodokļa pamatparāda piedziņu ar 2016.gada 7.jūnija spriedumu lietā Nr. SKC?7/2016, C39072411, šo uzdevumu nav izpildījusi. Minētajā lietā maksātnespējīgas SIA administrators bija cēlis prasību tikai par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kurus veido VID aprēķinātā soda nauda un nokavējuma nauda, un nebija zaudējumos iekļāvis VID aprēķināto PVN un UIN (sk. *minētā sprieduma 2.2., 4.3., 8., 11.2.3.punktu*). Ievērojot minēto, nav saprotams, kāpēc apgabaltiesa bez plašākas analīzes un pamatojuma minētā sprieduma atziņas attiecinājusi arī uz PVN un UIN pamatparādu izskatāmajā lietā.

[10] Senāta ieskatā iepriekš izklāstīto argumentu kopums ļauj secināt, ka konstatētie procesuālie pārkāpumi lietai nozīmīgo apstākļu noskaidrošanā un novērtēšanā, judikatūras piemērošanā un spriedumā izdarīto secinājumu pamatošanā vērtējami kā tādi, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas. Tas dod pamatu sprieduma atcelšanai.

[11] Attiecībā uz /pers. C/ un /pers. G/ kasācijas sūdzību argumentu, ka viņiem netika laikus paziņots par lietas izskatīšanu, kā arī netika dota iespēja apsvērt noraidījuma pieteikšanu tiesas sastāvam, Senāts konstatē, ka atbildētājiem par lietas izskatīšanu rakstveida procesā tika paziņots divas nedēļas iepriekš, izskaidrojot tiesības pieteikt noraidījumu ne vēlāk kā septiņas dienas pirms noteiktā lietas izskatīšanas datuma. Lai gan var piekrist, ka šāds paziņošanas termiņš noteiktos apstākļos var nebūt pietiekams lietas dalībnieku procesuālo tiesību īstenošanai, tomēr šajā lietā nekāds atbildētāju aizskārums nav konstatējams. Atbildētāji kasācijas sūdzībās nav norādījuši, ko vēl būtisku būtu paskaidrojuši, ja paziņojums par lietas izskatīšanas datumu būtu nosūtīts agrāk, vai ka patiešām būtu pastāvējis pamats tiesneša vai tiesas sastāva noraidīšanai. Jebkurā gadījumā šāda situācija, pretēji atbildētāju ieskatam, nav pielīdzināma lietas izskatīšanai nelikumīgā sastāvā.

[12] Atceļot spriedumu, saskaņā ar Civilprocesa likuma 458.panta otro daļu SIA /Nosaukums I/, kas samaksājusi drošības naudu /pers. E/ vārdā, atmaksājama par kasācijas sūdzību iemaksātā drošības nauda 300 *euro*, bet SIA /Nosaukums J/, kas drošības naudu samaksājusi /pers. C/ un /pers. G/ vietā, atmaksājama par kasācijas sūdzībām iemaksātā drošības nauda 600 *euro* (300 *euro* par katru).

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu un 475.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2022.gada 29.jūlija spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā;
atmaksāt SIA /Nosaukums I/ drošības naudu 300 *euro* (trīs simti *euro*);
atmaksāt SIA /Nosaukums J/ drošības naudu 600 *euro* (seši simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore Z. Pētersone Senators N. Salenieks Senatore M. Senkāne